

V. Kronika

A. Kronika gospodarcza

ROLNICTWO I POKREWNE GAŁĘZIE WYTWÓRCZOŚCI

Tr e ś ć : O sanację finansową rolnictwa; komitety dla spraw finansowo-rolnych; zarządzenia ustawodawcze w wykonaniu akcji oddłużeniowej.

Problem uregulowania położenia finansowego rolnictwa polskiego, dyskutowany bodajże już od 1929 roku, występuje dopiero z początkiem bieżącego roku w formie konkretnie postawionego zagadnienia a jego rozstrzygnięcie nabierać zaczyna w ostatnich tygodniach cech bezpośrednio aktualności. Co więcej, przeprowadzone w ostatnich miesiącach dokładniejsze zbadanie wysokości i charakteru obdłużenia rolnictwa w Polsce zdaje się prowadzić do dość optymistycznego wniosku, że pomyślnie rozwiązanie tego zagadnienia jest możliwe nawet w obecnych trudnych naszych warunkach ogólno-ekonomicznych. Decyduje o tem fakt, że rolnictwo polskie, jako całość, nie jest obdłużone nadmiernie. Według danych Ministerstwa Rolnictwa, ogólne zadłużenie rolnictwa w Polsce w instytucjach kredytowych wszelkiego rodzaju wynosi około 3.850 milj. zł, z czego na kredyt długoterminowy przypada 2.350 milj. zł, na kredyt zaś krótkoterminowy 1.500 milj. zł. Powyższe liczby nie obejmują wprawdzie zadłużenia u osób fizycznych i w mniejszych instytucjach kredytowych i handlowych, które nie jest z wystarczającą dokładnością liczbowo uchwytne. Tem niemniej jeden ha użytków rolnych obciążony jest w Polsce kwotą prawdopodobnie nie wyższą, niż około 150 zł, gdy natomiast obciążenie to wynosi np. na Węgrzech około 300 zł, a w Niemczech przeszło 1.200 zł na 1 ha, a suma globalna obdłużenia rolnictwa mniejszej i uboższej Rumunii jest, w przybliżeniu, trzykrotnie wyższa od sumy długów rolniczych w Polsce. Zadłużenie rolnictwa w Polsce nie jest więc, obiektywnie biorąc, wygórowane i nie przekraczałoby zdolności płatniczej warsztatów rolnych w okresie kształtowania się cen płodów rolnych na poziomie, pokrywającym koszty własne rolnika. Jeżeli, mimo to położenie finansowe rolnictwa polskiego stało się wręcz nieznośne, wynika to nie tyle z wysokości zobowiązań co z ich charakteru, terminowości i oprocentowania, jak również z faktu niezwykle silnego spadku, a często wręcz zaniku zdolności płat-

niczej warsztatów rolnych, przy równoczesnej niezwyklej deprecjacji wszelkich obiektów rolnych, zarówno nieruchomości, jak i ruchomości.

Celem przygotowania podstaw dla szeroko ujętego planu sanacji finansowej rolnictwa powołany został uchwałą Rady Ministrów z dnia 7 marca 1932 r. przy Ministerstwie Rolnictwa Centralny Komitet do Spraw Finansowo-Rolnych, pozostający pod przewodnictwem Ministra Rolnictwa i w skład którego weszli przedstawiciele wszystkich czynników zainteresowanych w uzdrowieniu finansowym rolnictwa, a więc delegaci 6-ciu Ministerstw, Banku Polskiego, Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Banku Rolnego, Związku Związków Komunalnych Kas Oszczędności, Związku Powiatów, 2-ch przedstawicieli Banków prywatnych, delegat Towarzystwa Kredytu Długoterminowego, delegat Izb Przemysłowo-Handlowych oraz 7 przedstawicieli rolników i organizacji rolniczych. Do zadań Komitetu należą w szczególności następujące sprawy: współpraca z władzami państwowymi dla przygotowania i wykonania ustaw, rozporządzeń i przepisów; przygotowanie porozumień z głównymi wierzycielami rolnictwa w sprawie warunków spłaty długów rolniczych, uświadomienie opinii rolniczej o treści ustaw, rozporządzeń, instrukcyj i okólników, niosących ulgi rolnictwu w spłacie zobowiązań. Na zasadzie tej samej uchwały Rady Ministrów oraz postanowienia Centralnego Komitetu zostały powołane na terenie całego kraju Wojewódzkie Komitety do Spraw Finansowo-Rolnych, pozostające pod przewodnictwem właściwego Wojewody. W skład Komitetów Wojewódzkich wchodzi, analogicznie jak do Komitetu Centralnego, obok przedstawicieli rolnictwa, przedstawiciele wszystkich władz, instytucyj państwowych, samorządowych, społecznych i prywatnych, bezpośrednio i pośrednio w akcji Komitetu zainteresowanych. Do zadań Komitetów Wojewódzkich należy w szczególności:

rejestracja, w miarę potrzeby, zadłużenia gospodarstw oraz kwalifikowanie tych gospodarstw według stanu zadłużenia i rentowności;

współdziałanie z władzami i z wszelkimi organizacjami i instytucjami na terenie województwa w kierunku ułatwienia rolnikom spłaty zobowiązań rolniczych;

wydawanie opinii dla wojewodów w sprawie przeprowadzania parcelacji;

wydawanie opinii dla sądów przy zastosowaniu ustaw, przynoszących w dobre kryzysu rolniczego ulgi dla gospodarstw rolnych;

organizowanie służby biegłych dla władz sądowych i administracyjnych;

ułatwianie sądom pełnienia funkcji, związanych z wprowadzeniem nadzoru sądowego w rolnictwie oraz wykonywanie tego nadzoru w czasie odroczenia wypłat i pertraktacyj dłużników z wierzycielami;

współdziałanie przy układach wierzycieli i dłużników, dotyczących spłaty długów i zaległości;

organizowanie sądów polubownych między zadłużonym rolnikiem, a wierzycielem lub grupą wierzycieli;

przygotowanie projektów sanacji gospodarstw rolnych na wniosek dłużników, sądów lub wierzycieli;

współpraca przy uporządkowaniu akcji egzekucyjnej w stosunku do poszczególnych warsztatów rolnych;

informowanie rolników i uświadamianie opinii szerokich mas rolniczych na terenie województwa o treści przepisów, zawartych w ustawach, rozporządzeniach, instrukcjach i okólnikach, dotyczących ulg w spłatach zadłużenia rolniczego;

Zarówno kompetencje powyższego aparatu, Komitetu Centralnego i Komitetów Wojewódzkich do Spraw Finansowo-Rolnych i ich biur, powołanego do przeprowadzenia akcji sanacji finansowej rolnictwa, jak również zarządzenia ustawowe, wydane dotychczas w tej materji, zostały przez władze rządowe i czynniki ustawodawcze, w czem zgodny jest również pogląd naczelnych organizacyj rolniczych, ograniczone tylko do stworzenia warunków wskazanej względami gospodarczemi i społecznemi, ochrony dla dłużnika przed natarczywością wierzycieli, i to zarówno prywatnych jak i prawno publicznych. Tendencją całej akcji i ustawodawstwa jest niedopuszczenie do masowego niszczenia egzystencji gospodarczej dłużników rolniczych przez wierzycieli przy zbyt bezwzględnem wykonywaniu przez tych ostatnich uprawnień w dochodzeniu swych wierzytelności przysługujących im na mocy obowiązujących ustaw, jednakże akcja sanacji finansowej rolnictwa nie ma zasadniczo naruszać praw nabytych wierzytelności, chyba, że wyrazi na to zgodę sam wierzyciel; nie podważa zatem akcja istniejącego porządku prawnego i podstaw współczesnego ustroju gospodarczego, od którego to zarzutu nie jest wolna np. analogiczna akcja ratownicza podjęta przez rząd niemiecki.

O ile chodzi o wydane dotychczas konkretne zarządzenia ustawodawcze, regulujące akcję oddłużeniową, to można je usystematyzować podług następujących działów programu oddłużeniowego: 1. ulgi w licytacjach i egzekucjach, przeprowadzanych w obiektach rolnych; 2. ulgi podatkowe; 3. ulgi w zakresie ubezpieczeń społecznych; 4. ulgi kredytowe; 5. ułatwienia w obrocie ziemią.

Ułgi w licytacjach i egzekucjach w rolnictwie wprowadziły: dwa okólniki Ministerstwa Sprawiedli-

wości z dnia 28. XII. 1931 r., zawierające wykładnię, rozszerzającą pojęcia nieruchomości z przeznaczenia t. j. wyjętych z pod licytacji niezbędnych do prowadzenia gospodarstwa rolnego inwentarzy i produktów oraz przepisy o szacunku minimalnym ruchomości; ustawa z dnia 25. II. 1932 r., określająca najmniejszą cenę Licytacyjną przy powtórnej licytacji dla ruchomości na pół, a dla nieruchomości na dwie trzecie ceny szacunkowej; ustawa z dnia 7. III. 1932 r. o ulgach w egzekucjach sądowych przeciwko gospodarstwom rolnym, pozostawiająca dłużnikowi zarząd gospodarstwa w wypadkach zarządu przymusowego oraz wstrzymująca licytację na okres jednego roku; ustawa z dnia 10. III. 1932 r. o przejęciu egzekucji administracyjnej przez władze skarbowe oraz o postępowaniu egzekucyjnym władz skarbowych, które koncentruje w ręku władz skarbowych egzekucje wszelkiego rodzaju świadczeń pieniężnych, ściąganych w drodze administracyjnej. Pozatem przewidywane jest wprowadzenie w drodze ustawodawczej na obszarze całego państwa jednolitych przepisów prawnych w przedmiocie instytucji nadzoru sądowego w rolnictwie i postępowania układowego w rolnictwie. Przewidywana ustawa ma stworzyć warunki prawne dla dobrowolnego układu między wierzycielem a dłużnikiem, dostosowany do faktycznych możliwości finansowych dłużnika i rzeczywistego stanu majątkowego jego gospodarstwa i tem samem ułatwić naturalny proces regulacji wierzytelności rolniczych ze współudziałem zainteresowanych wierzycieli.

Ułgi podatkowe polegają przede wszystkim na dogodnym rozterminowaniu spłat i dopuszczalności częściowego umorzenia zaległości podatkowych rolniczych zapadłych do dnia 1. X. 1931 roku oraz na obniżeniu względnie całkowitem umorzeniu kar za zwłokę i odsetek za odroczenia i kosztów egzekucyjnych. Szczegółowe postanowienia w tym względzie zawarte są w dwóch okólnikach Ministerstwa Skarbu z dnia 24. III. 1932 r., ustawie z dnia 10. III. 1932 r. o spłacie zaległości podatkowych oraz rozporządzeniu wykonawczem Ministerstwa Skarbu z dnia 15. III. 1932 r. o ulgach w spłacie zaległości podatkowych rolników.

Ułgi w spłacie zaległości ubezpieczeniowych, które wynosiły na dzień 1. XI. 1931 r. 19.400 tys. zł, czyli 47% rocznego przypisu składek, i które obciążają przede wszystkim rolnictwo województw zachodnich, zostały zindywidualizowane, według poszczególnych dzielnic i rodzajów ubezpieczenia, a korzystanie z nich uzależnione od terminowego wywiązywania się z bieżących płatności. W zakresie ubezpieczenia chorobowego odroczone zostały dla województw zachodnich spłaty składek, zaległych na dzień 1. I. 1932 r. wraz z odsetkami i karami do dnia

1. I. 1933 r., poczem splata rozłożona zostanie na 5 lat. W zakresie ubezpieczeń długoterminowych (od wypadków w rolnictwie, ubezpieczenia pracowników umysłowych) przewidziane zostały jedynie ulgi indywidualne stosowane w wyjątkowych okolicznościach.

Ulgi kredytowe, zostały oparte na ogólnej zasadzie, że stosowane będą bez osłabienia systemu finansowo-kredytowego Państwa, mogą więc być przeprowadzone tylko drogą porozumienia między wierzycielem a dłużnikiem. W zakresie kredytu długoterminowego, emisyjnego w Państwowym Banku Rolnym, Banku Gospodarstwa Krajowego i instytucjach emisyjnych prywatnych przyznane zostały ulgi w postaci obniżenia oprocentowania pożyczek w listach zastawnych i obligacjach meljoracyjnych do 6%, przedłużenia okresu umorzenia obligacji meljoracyjnych i listów zastawnych Państwowego Banku Rolnego oraz odroczeń w spłatach zaległości pożyczek. Przy pożyczkach z funduszy administrowanych przez P. B. R. (pochodzących z Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Reform Rolnych i Ministerstwa Robót Publicznych) oraz pożyczkach P. B. R. z funduszy lokat skarbowych na cele rolnictwa rozłożone zostały spłaty rat zaległych, zmniejszone raty bieżące i obniżone zostały odsetki zwłoki. Ulgi w zakresie kredytu średnio- i krótkoterminowego, dotyczące wyłącznie banków państwowych i Banku Polskiego, znalazły wyraz w sprecyzowanych przez powyższe banki zasadach rozplanowania ściągальności poszczególnych kredytów przez Państwowy Bank Rolny względnie Bank Gospodarstwa Krajowego.

Ułatwienia w obrocie ziemią wprowadzone zostały ustawą z dnia 12, III. 1932 r. o ułatwieniu spłaty uciążliwych zobowiązań obciążających gospodarstwa rolne. Mają one na celu upłynnienie zadłużenia tych majątków, dla których likwidacja długów jest możliwa tylko w drodze całkowitej lub częściowej ich parcelacji.

Ułatwienia ustawy, nazwanej od projektodawcy „lex Ludkiewicz”, polegają na tem, że przy parcelacji na oddłużenie nie będą stosowane niektóre rygory ustawy z 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej, jak przedewszystkiem maksymalne normy posiadania (20—30 ha) dla gospodarstw powstałych z parcelacji. Obecnie czynniki rządowe zajęte są opracowaniem rozporządzenia wykonawczego do wspomnianej ustawy, które ma zawierać szereg ważnych przepisów dotyczących praktycznego jej zastosowania. W szczególności rozważane jest zagadnienie przymusowej segregacji wierzytelności hipotecznych, obciążającej parcelowane nieruchomości ziemskie oraz zagadnienia, związane ze sfinansowaniem tej parcelacji ratowniczej.

Adam Ostrowski (Poznań).

HANDEL

Treść: Sytuacja handlu wewnętrznego w IV kwartale 1931 r. i w I kwartale 1932 r.; bilans handlowy w r. 1931 i w I kwartale 1932 r.; import — eksport.

W obliczu powszechnego i przewlekłego przesilenia, przenikającego najdrobniejsze i najodleglejsze komórki organizmu gospodarczego, sytuacja handlu doznała dalszego zaostrzenia. Wpłynął na to szereg czynników o charakterze dekonjunkturalnym, przede wszystkim dalszy nieustanny spadek zdolności konsumpcyjnej szerokich warstw ludności — zarówno wiejskiej wobec ciągle jeszcze krytycznego stanu gospodarki rolnej jak i miejskiej w wyniku przeprowadzonych redukcji zarobków i płac, łagodzonych jednak częściowo spadkiem kosztów utrzymania, następnie daleko idące ograniczenia działalności inwestycyjnej, niemniej i potęgujące się procesy deflacyjne, uzewnętrzniające się w dotkliwej ciasnocie gotówkowej a w dalszej konsekwencji w wyraźnej tendencji zniżkowej cen.

O cofnięciu się siły nabywczej rynku wewnętrznego świadczą wymownie niżej podane cyfry, obrazujące spożycie najważniejszych towarów skartelizowanych względnie zmonopolizowanych.

Tabela I.

Zbyt na rynku wewnętrznym niektórych towarów
skartelizowanych i zmonopolizowanych

Rok	Węgiel	Żelazo walc.	Ce- ment	Nafta	Cukier	Drożdże	Tytoń	Spiry- tus	Sól ja- dalna	Za- pałki
	t o n n y					kwin- tale	tysiące zi	tysiące litrów	tonny	skrzyn. à 5000 pudełek
1930	20 291 884	284 378	758 546	127 715	348 381	92 340	704 046	37 331	301 903	157 050
1931	19 042 309	190 030	513 731	110 521	320 065	87 670	635 992	27 638	287 970	111 455
Zmniejszenie (—) w %/o/	— 6,2	— 33,2	— 32,3	— 13,6	— 8,1	— 5,1	— 9,7	— 26,0	— 4,6	— 29,0

Jak widać najsilniejszy spadek w r. ub. nastąpił w zakresie żelaza walcowanego i cementu, następnie w dziale artykułów o charakterze wybitnie konsumcyjnym (zapalki, spirytus, nafta, tytoń, cukier).

Również i w zakresie artykułów, podlegających wolnej konkurencji, obserwujemy pogorszenie się warunków zbytu. Według obliczeń fachowych ogólny spadek obrotów w handlu wewnętrznym

w r. 1931 w stosunku do r. 1930 wynosił przeciętnie około 20 do 40%, w porównaniu zaś do roku 1929 ok. 50%, przyczem niektóre gałęzie handlu (jak np. branża spożywczo-kolonjalna, włókiennicza, galanteryjno-metalowa) wykazywały dalej jeszcze sięgające kurczenie obrotu, zarówno pod względem ilościowym jak i wartościowym. Na zmniejszenie rozmiarów obrotów wpłynęła ponadto ogólnie przejawiająca się dążność do przestawienia się z transakcyjnych kredytowych na transakcje gotówkowe w związku z ogólnie niezadawalającym stanem wypłacalności i chęcią zmniejszenia ryzyka kupieckiego.

Pewne lekkie ożywienie o charakterze wybitnie sezonowym dało się zauważyć w okresie świątecznym w grudniu 1931 r., w konsekwencji czego okres ten okazał się pod względem finansowym niewątpliwie korzystniejszym niż miesiące poprzednie. Porównując jednakowoż rezultaty z rokiem 1930 wypada stwierdzić, iż w wyniku całego splotu różnorodnych czynników i okoliczności obroty w grudniu 1931 r. pod względem ilościowym jak i wartościowym nie osiągnęły poziomu obrotów w analogicznym okresie roku 1930, wykazując w niektórych gałęziach handlu hurtowego i detalicznego odchylenia 30% a nawet i więcej. Naogół panowała tendencja zaopatrywania się w pierwszym rządzie w artykuły tanie jakości średniej. Analogicznie kształtowała się konjunktura w okresie przedwiekanocnym roku bieżącego.

Jako miernik napięcia kryzysu w handlu posłużyć mogą dane o protestach wekslowych, które ciągle jeszcze utrzymują się na wysokim poziomie (1931: 1328 milj. zł wobec 1366 milj. zł w r. 1930; 1932 (styczeń—luty): 186 milj. zł wobec 244 milj. zł w 1931 (styczeń—luty) czyli ok. 12 do 14% ogólnej przybliżonej sumy wesli płatnych), oraz wzrastające liczby nadzorów sądowych i ugod cichych. — Ilość upadłości w handlu towarowym w całym państwie w r. 1931 wynosiła 437 (r. 1930: 497), a w roku bieżącym (styczeń—luty 75 (r. 1932: 85). Błędem byłoby ze spadku ilościowego upadłości wyciągać jakiegokolwiek wniosek co do poprawy stosunków płatniczych w handlu — zważyć bowiem należy, że wierzyciele wobec długotrwałego i kosztownego postępowania upadłościowego tylko w ostatecznym razie dopuszczają do ogłaszania upadłości, natomiast coraz częściej dążą do upłynnienia swych pretensyj w drodze prywatnych dobrowolnych układów z dłużnikiem. Poza tem liczbą upadłości w r. ub. objęty został szereg bardzo poważnych placówek, tak iż w rezultacie procesy likwidacyjne miały szerszy zasięg i dotkliwiej dały się odczuć niż w r. 1930.

Ruch cen hurtowych w okresie sprawozdawczym przedstawiał się następująco:

Tabela II.

Ceny hurtowe
Wskaźniki: 1927 = 100

Miesiące	Wskaźnik ogólny	Artykuły rolne			Artykuły przemysłowe		
		Razem	w tem:		Razem	w tem:	
			produkty roślinne	produkty zwierzęce		drzewo	artykuły włókien.
1930 XII	76,2	63,2	54,6	78,2	86,9	88,0	68,9
1931 I	71,6	56,9	51,5	66,2	84,1	81,8	65,5
II	72,1	58,2	52,6	67,7	83,9	80,4	66,8
III	72,5	59,8	57,1	64,8	83,4	76,9	68,4
X	66,3	55,6	56,6	55,3	75,3	65,9	54,9
XI	68,2	60,3	64,2	56,4	74,5	68,8	53,1
XII	66,4	57,2	62,4	51,8	74,0	66,7	52,4
1932 I	63,9	51,8	57,8	45,4	74,4	71,2	52,7
II	64,6	54,5	59,3	49,5	73,0	64,3	52,6
III	64,0	54,1	62,3	45,6	72,2	60,4	52,5

Jak widać ceny hurtowe w okresie marzec 1931 — marzec 1932 spadły ogółem o 11,7% w tem ceny artykułów rolnych o 9,5% zaś artykułów przemysłowych o 13,4%. Ceny produktów roślinnych zwyżkowały z końcem I kwartału r. b. wskutek umocnienia się tendencji na rynkach zbożowych, pozostały jednak mimo to poniżej poziomu grudnia 1931 r.; natomiast w zakresie produktów zwierzęcych depresyjna tendencja, po przejściowym wzroście cen w lutym, trwała w dalszym ciągu. W dziale produktów przemysłowych należy zarejestrować dalszy spadek cen drzewa, podczas gdy ceny artykułów włókienniczych utrzymały się naogół na poziomie z końca roku 1931.

W przeciwieństwie do zniżkowej tendencji cen artykułów w zakresie wolnej konkurencji, ceny wyrobów skartelizowanych względnie zmonopolizowanych, utrzymały się na stałym poziomie.

Tabela III.

Ceny hurtowe surowców i półfabrykatów przemysłowych

Wyszczególnienie	XII. 1930	XII. 1931
	r. 1928 = 100	
Ogółem	78,4	67,9
Uzależnione od zagranicy	55,6	43,3
Skartelizowane	109,0	107,7
Pozostałe	71,6	57,5

W obliczu coraz bardziej słabnącego w ostatnich latach tętna międzynarodowej wymiany dóbr również dynamika obrotów handlowych Polski z zagranicą uległa w roku ubiegłym dalszemu skurczeniu:

Obrót światowy¹⁾ w roku 1931 obniżył się w porównaniu do r. 1929 — okresu maksymalnego obrotu — z 68,5 miliardów dolarów do 39,1 miliardów dolarów, (w przywozie z 35,5 do 20,6, a w wywozie z 33 do 18,5 miliardów dolarów) t. zn. o około 43%. Obrót Polski zmniejszył się niemal w takim samym stosunku jak obrót światowy, mianowicie z 665 milionów dolarów w r. 1929 do 374 milj. dol. w r. 1931 t. zn. o 44% (w przywozie z 349 do 164 milj. dol. czyli o 53%, a w wywozie z 316 do 210 milj. dol. czyli o 33%).

Bilans handlowy Polski w przeciągu ostatnich 6-ciu lat oraz w I. kwartale r. b. kształtował się następująco

Rok	Przywóz w milionach złotych	Wywóz złotych	Saldo
1926	1.539	2.246	+ 707
1927	2.892	2.515	— 377
1928	3.362	2.508	— 854
1929	3.111	2.813	— 298
1930	2.246	2.433	+ 187
1931	1.462	1.879	+ 417
1931 I kwartał	395	451	+ 56
1932 I kwartał	210	287	+ 77

Jak widać, obroty handlu zagranicznego Polski spadły z 4.680 milj. złotych w r. 1930 do 3.340 milj. złotych w r. 1931 t. zn. blisko o 30 %. Wobec tego, iż spadek obrotu był znacznie większy po stronie przywozu (z 2.250 do 1.460 milj. zł t. zn. o 35%) niż w wywozie, który wykazał zmniejszenie o 23% (z 2.430 do 1.880 milj. zł) — dodatnie saldo bilansu handlowego z r. 1930 powiększyło się w roku sprawozdawczym przeszło dwukrotnie, osiągając sumę 417 milj. zł. Stosunek wywozu do przywozu, charakteryzujący stopień wzajemności obrotów zagranicznych, podniósł się ze 108% w r. 1930 do 128% w r. 1931 t. zn., że wywóz przewyższał w roku sprawozdawczym przywóz o blisko 30%.

¹⁾ „Aperçu Générale du Commerce Mondial 1930" względnie „Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung", Berlin.

Również okres I-go kwartału r. b. wykazuje dalsze zmniejszenie się obrotów handlu zagranicznego, mianowicie z 846 milj. zł (I kwartał r. 1931) do 497 milj. zł czyli o 41%.

Tak poważne kurczenie się rozmiarów wymiany towarowej zagranicą tłumaczyć należy przede wszystkim silnym spadkiem przywozu na skutek malejącej siły konsumpcyjnej rynku wewnętrznego z drugiej strony nieustannem kurczeniem się eksportu w wyniku skrajnej merkantylizacji polityki handlowej w postaci powszechnego podnoszenia barjer celnych, rozszerzania systemu kontyngentów i zakazów przywozu, reglamentacji walutowej i innych zarządzeń, hamujących swobodną wymianę dóbr. Również spadek cen zarówno na rynku krajowym jak i na rynkach światowych przyczynił się w wysokim stopniu do zmniejszenia eksportu pod względem wartościowym.

Niżej zamieszczona tabelka charakteryzuje strukturę handlu zagranicznego Polski w okresie lat 1930—1932 (I. kw.):

Rok Kwartał	Ogółem	Zwierzęta żywe	Artykuły spożywcze	Surowce i półfabrykaty	Wyroby gotowe
	w milionach złotych				
P r z y w ó z					
1930	2,246	3	287	923	1,033
1931	1,462	1	194	590	677
1931 I kw.	395	—	53	158	184
1932 I kw.	210	—	33	83	94
W y w ó z					
1930	2,433	188	692	1,028	525
1931	1,889	88	542	801	448
1931 I kw.	451	27	126	192	103
1932 I kw.	287	8	79	142	58

Struktura importu zasadniczo nie zmieniła się w roku sprawozdawczym w porównaniu do roku poprzedniego: artykuły spożywcze stanowiły nadal około 13%, surowce i półfabrykaty 41%, a wyroby gotowe 46% ogólnego importu. Jeżeli chodzi o strukturę eksportu, to w roku ubiegłym zaznaczyły się pewne przeobrażenia, które wskazywałyby na rosnące tendencje uszlachetnienia wywozu: mianowicie udział wyrobów gotowych wzrósł z 21,6 do 23,8% ogólnej wartości wywozu. Odnośnie do innych grup towarowych należy zauważyć, iż artykuły spożywcze stanowiły bez zmiany około 29%, surowce i półfabrykaty około 42% ogólnego eksportu, gdy udział grupy zwierząt żywych obniżył się z 7,7 na 4,7%.

Mimo ogólnego kurczenia się wymiany towarowej Polski z zagranicą rozwój portu Gdyni poczynił w r. ub. dalsze znaczne postępy. Ogólne obroty handlowe portu gdyńskiego wzrosły z 3.275 tys. tonn (netto) wartości 231 milj. zł w r. 1930 do 5.080 tys. tonn wartości 384 milj. zł w r. 1931; import towarowi podniósł się z 343 tys. tonn wartości 84 milj. zł do 507 tys. tonn wart. 100 milj. zł, eksport zaś z 2.932 tys. tonn wartości 147 milj. zł do 4.573 tys. tonn wartości 283 milj. zł.

W rezultacie udział obrotów towarowych przez Gdynię w ogólnym obrocie Polski z zagranicą wykazuje w ostatnich latach wybitną tendencję rozwojową: po stronie importu udział Gdyni wzrósł z 2% (waga) wzgl. 1% (wartość) w roku 1928 do 17,3% (waga) wzgl. 6,9% (wartość) ogólnego importu Polski w r. 1931. W odniesieniu do eksportu rejestrujemy wzrost udziału Gdyni z 7,8% (waga) wzgl. 1,8% (wartość) w roku 1928 do rekordowej cyfry 24,4% (waga) wzgl. 15,1% (wartość) ogólnego wywozu z Polski w r. 1931.

Natomiast obroty Gdyni w I kwartale r. b. wykazują w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego zwiększenie tylko w wadze o 7%, a w wartości już zmniejszenie o 6%.

Udział najważniejszych państw w obrotach handlowych z Polską (w %) przedstawiał się następująco (w %% ogólnego przywozu względnie wywozu):

K r a j	R o k		Styczeń — Luty	
	1930	1931	1931	1932
P r z y w ó z				
Niemcy	27,0	24,6	27,3	21,6
Stany Zjednoczone A. P.	12,1	10,6	9,9	9,8
Francja	6,7	7,5	7,0	7,2
Anglja	7,9	7,1	6,9	9,7
Czechosłowacja	7,5	6,8	6,5	5,2
Szwajcarja	3,8	5,5	4,3	5,5
Austrja	5,7	5,1	5,3	3,9
W y w ó z				
Anglja	12,1	17,0	13,1	16,2
Niemcy	25,8	16,8	19,6	15,7
Austrja	9,3	9,3	11,6	8,0
Czechosłowacja	8,9	7,7	7,7	10,1
Z. S. S. R.	5,3	6,7	6,8	1,7
Francja	3,1	5,5	5,5	5,6
Szwecja	4,6	4,8	3,3	5,8

A. Smolka (Warszawa).

STOSUNKI WALUTOWE, KREDYTOWE I BANKOWE

Treść: Ogólny stan rynku pieniężnego, położenie walutowe. Stan wykorzystanych kredytów w Banku Polskim. Obieg pieniężny. Stan banków prywatnych. Rynek lokacyjny.

Ogólny stan rynku pieniężnego. Od połowy lutego dało się zauważyć odprężenie na międzynarodowych rynkach pieniężnych. Poprawa sytuacji nastąpiła przede wszystkim pod wpływem upłynnienia londyńskiego rynku pieniężnego, mimo że rynek ten spłacił w marcu poważne sumy kredytów, zaciągniętych w Stanach Zjednoczonych i Francji. Kilkakrotna zniżka stopy dyskontowej, dokonana w następstwie upłynnienia rynku przez Bank Angielski wywołała powszechny proces tanienia pieniądza, przełamała w wielu krajach dotychczasowy pęd do jego tezauryzacji, sprowadziła ożywienie obrotów giełdowych i zwyżkę kursów. Te korzystne objawy zostały wprawdzie znacznie osłabione załamaniem się w połowie marca koncernu Kreugera, ale jednak nie ustąpiły pod wpływem tej katastrofy; nastrój optymizmu trwa nadal, mając swe źródło w ourodzeniu finansowem Anglii, mimo że z drugiej strony przytłaczany jest on niepokojem, wyrastającym na tle niedoborów budżetowych innych państw.

Pomyślnym objawem na polskim rynku pieniężnym jest wstrzymanie dotychczasowego spadku wkładów, których stan w poszczególnych instytucjach kształtuje się obecnie w zależności od stopnia zaufania do tych instytucyj. Obok zatem odpływu wkładów z banków i spółdzielni kredytowych istnieje wzrost wkładów w P. K. O. w lutym o 10,2 milj. zł, w marcu o 12,9 milj. zł — oraz w komunalnych kasach oszczędności tak, że kasy te postanowiły obniżyć z dniem 1 maja oprocentowanie wkładów o 1 %. Co się tyczy odpływu wkładów z banków, to dotyczy on w dużym stopniu wkładów dolarowych, których posiadacze znajdują się pod wrażeniem osłabienia kursu dolara oraz pogłosek o możliwości porzucenia przez Stany Zjednoczone złotego parytetu.

Zapotrzebowanie kredytu na cele obrotowe przemysłu i handlu było niewielkie, natomiast większe rozmiary przybrało w związku z prolongatą poprzednich zobowiązań oraz pod wpływem zgłoszeń rolnictwa na prace wiosenne. Tymczasem instytucje kredytowe wykazywały nadal dużą wstrzemięźliwość w udzielaniu kredytu tak, że weksle, które nie wynikały z transakcyj towarowych firm pierwszorzędnych, nie znajdowały lokaty na rynku pieniężnym. Ostrożność w udzielaniu kredytu miała nadal swe źródło w niekorzystnej wypłacalności, której wskaźnik — odsetek weksli protestowanych w Banku Polskim — wprawdzie obniżył się z 4,10 % w lu-

tym do 3,80% w marcu, lecz faktem jest, że na kształtowanie się tego wskaźnika oddziałują silnie prolongaty kredytów. Na stan wypłacalności duży wpływ mają nadal stosunki finansowe w rolnictwie, przyczem wydane ostatnio przepisy prawne, utrudniające egzekucje skierowane przeciwko rolnikom, zwracają się mimo woli przeciwko instytucjom kredytowym, związanym z rolnictwem, gdyż od czasu wydania tych przepisów dała się zauważyć wśród rolników opieszałość w regulowaniu zobowiązań a nawet w dostarczaniu weksli prolongacyjnych.

P o ł o ż e n i e w a l u t o w e . Powiększany od kilku miesięcy przez Bank Polski zasób złota kosztem dewiz wzrósł w lutym i pierwszych dwóch dekadach marca o 8 milj. zł. W końcu marca nastąpiła zamiana części złota wartości 33 milj. zł na dewizy, których część została zużyta na spłatę przypadających w tym czasie zobowiązań państwowych i innych. Rzecz zrozumiała, że wobec wyczerpania się zapasu dewiz, częściowo skutkiem zamiany ich na złoto, dyktowanej koniecznością uniezależnienia się od wahań kursowych a częściowo w związku z zapotrzebowaniem na spłatę zobowiązań zagranicznych — zadanie wyrównywania tych zobowiązań będzie odtąd spoczywało na zapasach kruszczu Banku Polskiego.

Zapasy kruszczu i dewiz w Banku Polskim przedstawiał się następująco w milj. zł:

	31. I.	29. II.	20. III.	31. III.	20. IV.
Złoto	601	606	608	574	574
Pieniądze i należności zag.					
zaliczone do pokrycia	69	51	36	71	51
niezaliczone do pokrycia .	119	124	125	121	116
	789	781	769	766	741

Od końca stycznia do 20 kwietnia zasób złota i dewiz ogółem zmniejszył się o 48 milj. zł. Mimo to pokrycie kruszczowo-walutowe wykazało w tym czasie nawet drobną poprawę, zwyżkując z 48% w końcu stycznia do 50% w dniu 20 kwietnia, a pokrycie wyłącznie złotem z 43% do 46%, dzięki temu, że obieg biletów bankowych zmniejszył się o 95 milj. zł a stan natychmiast płatnych zobowiązań o 39 milj. zł.

Obroty dewizami na giełdzie warszawskiej wynosiły w lutym 46 milj. zł a w marcu 56 milj. zł. Kurs przekazu telegraficznego na Nowy Jork osiągnął najwyższy poziom 8.927 w początkach trzeciej dekady marca a najniższy 8.906 w drugiej dekadzie kwietnia, wahał się zatem w granicach szerszych, aniżeli zazwyczaj. Zniżkowej tendencji tego przekazu w lutym towarzyszyła również zniżka

kursu banknotów dolarowych z 8,89 do 8,86. W końcu lutego, w marcu i kwietniu kurs banknotów dolarowych notowany był po 8,88—8,90. Kursy dewiz wymiennalnych na złoto — Francja, Szwajcaria, Holandia — były słabsze z powodu odpływu z tych krajów kapitałów do Londynu, wywołanego nadzieją bliskiej stabilizacji funta. Z tych samych powodów kurs dewizy funtowej stale wyższkował, wahając się w granicach 31,25—30,63 w lutym, 33,85—31,10 w marcu i 30,40—33,36 w kwietniu.

Stan wykorzystanych kredytów w Banku Polskim zmniejszył się w lutym o 25 milj. zł, w końcu marca utrzymał się na poziomie z końca lutego, w kwietniu zaś wykazuje dalszą i to dosyć silną tendencję zniżkową. Do końca marca zmiany wykorzystanych kredytów wynikały głównie z portfelu wekslowego, natomiast w kwietniu zmniejszają się również i pożyczki zastawowe. Jest to proces zrozumiały wobec statutowego uzależnienia wysokości pożyczek od portfela wekslowego.

Wykorzystanie kredytów obrazują następujące liczby w milj. zł

	31. I.	29. II.	20. III.	31. III.	20. IV.
Portfel wekslowy . . .	667	645	644	642	604
Pożyczki zastawowe . . .	122	119	116	122	113
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	789	764	760	764	717

W ciągu lutego i marca zmniejszyło się zadłużenie rolnictwa z tytułu kredytów siewnego i wiosennego o 1 milj. zł do 18 milj. zł a z tytułu kredytu na rejestrowy zastaw rolno o 7 milj. zł do 22 milj. zł. Równocześnie jednak zwiększył się w tym czasie stan weksli rolniczych z terminem od 3 do 6 miesięcy z 55 milj. zł do 66 milj. zł dlatego, że częściowa spłata wspomnianych kredytów nastąpiła głównie drogą konwersji na nowe weksle.

Obieg pieniężny zmniejszył się od końca stycznia do 20 kwietnia o 84 milj. zł pod wpływem zwiększenia się obiegu bilonu o 10 milj. zł a spadku obiegu biletów bankowych o 94 milj. złotych. Spadek obiegu biletów bankowych nastąpił skutkiem zmniejszenia się rezerw kruszczu i dewiz o 48 milj. zł, wykorzystanych kredytów o 72 milj. zł a z drugiej strony powiększenia się w początkach kwietnia długu Skarbu Państwa na rachunku bezprocentowym w Banku Polskim o 30 milj. zł do 50 milj. zł. Wobec uchwalenia przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszów Banku Polskiego w dniu 23 lutego r. b. podwyższenia tego kredytu do sumy 100 milj. zł, niewykorzystana suma tego kredytu wynosi obecnie 50 milj. zł

Zmiany obiegu pieniężnego były następujące w milj. zł:

	31. I.	29. II.	20. III.	31. III.	20. IV.
Bilety bankowe	1.152	1.151	1.076	1.130	1.058
Bilon	234	241	239	252	244
Bilety państwowe	1	1	1	1	1
	1.387	1.393	1.316	1.383	1.303

Stan banków prywatnych cechował w dalszym ciągu spadek operacyj biernych i czynnych. Suma wkładów wszelkich typów zmniejszyła się w styczniu o 9 milj., zł a w lutym o 11 milj. zł. Pewną rolę odegrało w tem podnoszenie dopisanych za rok 1931 odsetek a ponadto wyeliminowanie z zestawień, przygotowywanych przez Komisariat Bankowy Ministerstwa Skarbu a obejmujących wszystkie większe placówki bankowe w Polsce, trzech banków znajdujących się w stanie likwidacji, a mianowicie: Banku Śląskiego, Śląskiego Banku Eskontowego oraz Szwajcarskiego Polskiego Banku Kapitalizacyjnego.

Spadek wkładów zmuszał banki do dalszego ograniczania działalności kredytowej, która zmniejszyła się w styczniu o 30 milj. zł z czego 21 milj. zł przypada na wspomniane trzy banki, a w lutym o 13 milj. zł. Wobec niekorzystnej wyplacalności warunki pracy banków są ciężkie, zwłaszcza tych instytucyj, które pracują z rolnictwem tak, że np. Pomorski Bank Rolniczy w Toruniu i Poznański Bank Ziemian musiały od odwołać o odroczenie wypłat na 3 miesiące.

Ważniejsze pozycje banków prywatnych były następujące w milj. zł:

	31. XII. 31	31. I. 32	29. II. 32
Kasa	90	58	53
Kredyty: dyskonto	528	508	505
otwarty kredyt	656	647	637
pożyczki terminowe	57	56	56
Wkłady: terminowe	268	261	256
à vista	166	165	161
na książeczki wkładkowe	87	86	84
Redyskonto	268	259	250

Pogotowie kasowe banków po zakończeniu roku obniżyło się wprawdzie, jednakże stanowiło dosyć wysoki, gdyż przeszło 10%, odsetek wkładów. Równocześnie zmniejszył się stan wykorzystanego redyskonta.

Rynek lokacyjny. Powszechna zwyżka kursów na giełdach zagranicznych w lutym i pierwszej połowie marca udzieliła się również i pożyczkom polskim, które zwłaszcza na giełdzie no-

Podział ogólnego zbioru składki na poszczególne działy ubezpieczeń był następujący: na ubezpieczenia od ognia przypadło 147 milionów czyli 64%, na życiowe 51,7 milionów czyli 22,4%. gradowe 10,4 milj. czyli 4,5%, od kradzieży z włamaniem 5 milj. czyli 2,1%, samochodów 4,3 milj. czyli 1,8%, od odpowiedzialności 3,9 milj. czyli 1,6%, od wypadków i transportowe po 1% — razem około 228 milj. czyli 96,4% ogółu zebranej składki, reszta zaś około 5% przypada na resztę drobniejszych działów.

Zestawienie to stwierdza, że najważniejszym działem pozostały ubezpieczenia od ognia, w których składka wyniosła, podobnie jak w roku 1929 złotych 147 milionów, zaś stosunek szkód do przypisanej składki poprawił się, bo z 74,6% w roku 1929 spadł na 69,2 w r. 1930.

Jeszcze większą poprawę pod względem szkodowym wykazują ubezpieczenia od gradobicia, na co wpłynęły nie tylko mniejsze opady gradowe, ale i znaczne podwyższenie składki przez ogół pracujących w tym dziale zakładów, skartelizowanych w Zrzeszeniu gradowem.

To podrożenie taryfy, wymuszone zresztą przez reasekuratorów, odbiło się jednak w roku kryzysu rolniczego na zbiorze składki obniżając go o 20% w stosunku do roku poprzedniego, nie odbiło się jednak niekorzystnie na towarzystwach ubezpieczeń, gdyż równocześnie spadł procent szkód z 142% w roku 1929 na 47% w roku 1930.

Dział ubezpieczeń na życie nie uległ żadnym zmianom i wykazuje w obu latach około 51 milionów zebranej składki, co w znacznej części przypisać należy działalności Pocztowej Kasy Oszczędności, upoważnionej Rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 9 marca 1928 r. do prowadzenia „Działu Ubezpieczeń na życie”, w szczególności t. zw. ubezpieczeń ludowych, a więc drobnych do 5.000 i 10.000 złotych bez badania lekarskiego i z miesięczną opłatą składki. Sprawozdanie P. K. O. za rok 1930 wykazuje po 2 $\frac{1}{2}$ letniej działalności ubezpieczeniowej 30.059 polis i prawie 104 miliony sumy ubezpieczonej. Bilans zamyka się w aktywach i pasywach kwotą 5.188.148,24 złotych, przyczem czysty zysk wynosi 386.835,40 złotych.

Rezultaty te osiągnięto przy współpracy całej sieci urzędów i agencji pocztowych, znacznej liczby angażowanych agentów i akwizytorów oraz niesłabnącej propagandzie ubezpieczeń życiowych przez dyrekcję Działu za pomocą afiszów, ulotek i reklamy prasowej.

Sumy ubezpieczone w tym dziale w 14 uprawiających je zakładach wzrosły z około miljarda stu milionów do około miljarda

dwustu milionów złotych przy około 150 tysiącach polis, dając prawie 8.000 zł na jedną polisę i prawie 40 złotych ubezpieczonej wartości na głowę ludności.

Nie od rzeczy będzie wspomnieć tu o znacznym rozwoju ubezpieczeń na życie wśród naszej Emigracji w Stanach Zjednoczonych A. p., prowadzonych przez polskie Związki narodowe i wymienionych w 36 Roczniku „Statistics Fraternal Societies” za rok 1930.

Zestawienie polskich Związków narodowych w Ameryce Północnej prowadzących ubezpieczenia na życie w r. 1930

Z w i ą z e k	Ilość członków	Suma ubezpieczona	Aktywa	Szkody
Polska Macierz Szkolna Chicago	7 251	3 878 650	456 707	42 842
Polskie Stowarzyszenie Milwaukee	8 945	4 777 098	757 334	79 241
Polski Związ. Narodowy Chicago	192 913	119 539 050	18 064 619	1 404 686
Polska Unja Narodowa Sceranton	12 130	8 652 900	709 745	73 086
Polskie Rz. Kat. Zjedn. Chicago	113 171	73 126 210	10 381 738	745 409
Polska Unja w Ameryce Buffalo	19 782	9 088 908	1 279 920	117 558
Polska Unja w St. Zj. Wilkes-Barre	22 872	16 305 900	1 433 665	194 398
Razem . .	377 064	235 368 716	33 083 728	2 657 220

Sumy ubezpieczone przez Polonję amerykańską przekroczyły więc 235 milionów dolarów, czyli 2 miliardy złotych (w Polsce około 1 miliard 200 milionów), a poważne aktywa w kwocie przeszło 290 milionów złotych świadczą dodatnio o zapobiegliwości, przeczności no i dobrobycie przemieszczonych¹⁾. Czy stan ten utrzyma się nadal, czy zachwiana „prosperity” z 10 milionami bezrobotnych,

¹⁾ Powyższe zestawienie jest zapewne tylko drobnym ułamkiem ilości osób pochodzenia polskiego i ubezpieczonych przez nich kapitałów na życie na terytorjach Ameryki Północnej. Przypuszczenie takie uzasadnia nietylko brak ubezpieczeń społecznych w Stanach Zjednoczonych, a stąd powszechny zwyczaj ubezpieczania się na życie, wysoka stopa życiowa, oparta na dużych zarobkach i nieznaną u nas skalą reklamy, propagandy i akwizycji, zwłaszcza w rdzennie amerykańskich kolosach asekuracyjnych jak Metropolitan, Prudential i wielu, bardzo wielu innych, ale przede wszystkim fakt, że tysiące agentów-Polaków pracuje w tych kompanjach i zapewne najłatwiej zdobywa klientelę wśród swoich.

Gdy się uwzględni dalej, że w r. 1930 towarzystwa te kontrolowały z górą 100 miliardów dolarów ubezpieczonych kapitałów, to łatwo zrozumieć, że i nasz skromny, pracowity, a oszczędny emigrant, a zwłaszcza w drugim pokoleniu nie pozostał w tyle za innymi i że śmiało jakieś kilka procentów tej sumy można wpisać na rachunek Polonji północno-amerykańskiej.

spadkiem handlu zamorskiego i baissa walorów giełdowych oraz upadłością 1.500 banków prowincjonalnych pozwoli przetrwać zwycięsko wszechświatowy kryzys — okaże przyszłość.

Wracając do stosunków w kraju należy jeszcze zaznaczyć, że prócz powyższych trzech głównych działów t. j. ubezpieczeń od ognia, gradobicia i na życie, których łączny zbiór premij przekroczył 200 milionów złotych t. j. 90% ogółu premij, wykazują ubezpieczenia od kradzieży z włamaniem pewien przyrost składki (5%). natomiast inne, jak ubezpieczenie od wypadków, transportowe, od odpowiedzialności prawnej i samochodowe stanęły na martwym punkcie. Objawił się w nich nagły zastój, co by wskazywało na to, że działy te narówni z ubezpieczeniami od gradobicia cierpią pod naporem kryzysu gospodarczego.

Całkiem drobne, jak ubezpieczenia trzody chlewnej, towarów i pakunków podróżynych chômage, wodociągowe i koni nie wykazują prawie żadnych zmian, w odróżnieniu od samolotowych (aero-casco) i ubezpieczenia maszyn, w których nieduży zbiór premji podniósł się w pierwszych ze 199 tysięcy złotych w r. 1929 na 265 tysięcy w r. 1930, w drugich ze 126 tysięcy na 270 tysięcy.

W okresie sprawozdawczym przeprowadził Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń 17 rewizyj zakładów ubezpieczeń, uzgodnił ze Związkiem zakładów ramowy statut akcyjnych spółek ubezpieczeniowych, uzgodnił z Zrzeszeniem gradowem ogólne warunki ubezpieczeń, wzbraniał zawierania ubezpieczeń na życie z klientami kantorów i spółdzielni trudniących się sprzedażą obligacji pożyczek państwowych na raty, wydał kilkanaście okólników, dotyczących bądź poszczególnych działów ubezpieczeń (ogień, życie, aero-casco, wypadki, przewóz), bądź pewnej kategorii zakładów ubezpieczeń (towarzystwa wzajemne, większe zakłady prywatne, zakłady publiczne, wszystkie zakłady większe) bądź też wreszcie pewnych ważniejszych spraw, jak zmiany norm i wskazówek technicznych, zawartych w poprzednich okólnikach, wykazów statystycznych, planów działalności w dziale ubezpieczeń na życie, zamknięć rachunkowych i sprawozdań rocznych, doboru i selekcji agentów i t. p. oraz w związku z przeżywanym kryzysem gospodarczym wydał szereg zarządzeń, mających na celu przyjęcie z pomocą ubezpieczonym obowiązkowo w Powszechnym Zakładzie ubezpieczeń wzajemnych, a mianowicie:

1. z motywów pomocy dla rolnictwa umorzono zaległości w opłacie składek do roku 1926 w kwocie około 2.200.000 zł oraz zarządzono niestosowanie egzekucji składek w wypadkach, gdy prowadziłyby ona do ruiny gospodarstwa rolnego;

2. obniżono na rok 1930 szacunki budowli o 10%, a więc i składki o ten sam procent;
3. obniżono uposażenie pracowników tego zakładu o 10%, a ponadto cofnięto im z dniem 1 lipca 1931 wypłatę dodatków stołecznego i kresowego;
4. wprowadzono specjalny plan oszczędności administracyjnych na rok 1931.

Również w Zakładzie Ubezpieczeń m. st. Warszawy zatwierdzono obniżenie szacunku budowli o 10% oraz taryfy na rok 1931.

Zakładom byłej dzielnicy pruskiej, gdzie rolnictwo najsilniej odczuło kryzys gospodarczy, poświęcił Urząd Kontroli Ubezpieczeń dużo uwagi, dążąc do reorganizacji i potanienia administracji oraz usunięcia trudności finansowych w Pomorskiem Stowarzyszeniu Ubezpieczeń w Toruniu.

Przepisy prawne, wydane w czasie od dnia 1 lipca 1930 do dnia 1 lipca 1931 r., a więc w okresie sprawozdawczym Państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń, obejmują następujące ustawy i rozporządzenia:

1. Ustawę z dnia 3 lutego 1931 r. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu waloryzacyjnego, podpisanego wraz z protokołami końcowymi w Berlinie dnia 5 lipca 1928 r. (Dz. U. Nr. 11, poz. 53) i Oświadczenie Rządowe z dnia 16 lutego 1931 o wymianie dokumentów ratyfikacyjnych tego układu (D. U. nr. 19, poz. 107) oraz rozporządzenia Prezydenta z dnia 15 kwietnia 1931 w sprawie uregulowania roszczeń obywateli polskich do niemieckich zakładów ubezpieczeń na życie, wymienionych w art. 21 powyższego układu waloryzacyjnego z dnia 5 lipca 1928 (D. U. Nr. 33, poz. 235).

2. Dwa rozporządzenia Prezydenta z dnia 3 grudnia 1930 r., dotyczące tylko częściowo ubezpieczeń, a mianowicie pierwsze o zmianie niektórych dawniejszych postanowień prawa o spółkach akcyjnych i drugie w sprawie zmian i uzupełnień dawniejszego rozporządzenia o połączeniu (fuzji) państwowych instytucyj kredytowych w Banku Gospodarstwa Krajowego (D. U. Nr. 86, poz. 664 i 666). To drugie rozporządzenie przewiduje podjęcie przez Bank bez poprzedniej zgody ubezpieczającego, wprost z zakładu ubezpieczeń, odszkodowania za spalony budynek w wysokości niespłaconej pożyczki, z dodatkowymi należnościami.

3. Rozporządzenie Rady Ministrów:

- a) z dnia 10 września 1930 o zastosowaniu przepisów prawa o spółkach akcyjnych do władz oraz do likwidacji towarzystw ubezpieczeń wzajemnych (D. U. Nr. 66, poz. 523);

- b) z dnia 24 marca 1931 o obniżeniu uposażenia pracowników Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych o 10% (D. U. R. Nr. 27, poz. 185);
- c) z dnia 24 kwietnia 1931 r. o obniżeniu kar za zwłokę przy egzekucjach należności powyższego zakładu z 2% na 1% miesięcznie na czas od 1 maja 1931 do 1 maja 1932 r. (D. U. Nr. 41, poz. 361).

4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 sierpnia 1930 o warunkach i sposobie zastosowania przez władze sądowe przepisów postępowania cywilnego do egzekucji należności administracyjnych (D. U. N. 59, poz. 481).

Rozporządzenie to odnosi się do publicznych zakładów ubezpieczeń, których należności mają przywilej egzekucji w trybie administracyjnym.

5. Rozporządzenia Ministra Skarbu:

- a) z dnia 12 sierpnia 1930 w przedmiocie wprowadzenia zmian do takiegoż rozporządzenia z 12. X. 29. (D. U. Nr. 87, poz. 660) w sprawie sporządzenia zamknięć rachunkowych i sprawozdań rocznych oraz zasad szacowania pozycji bilansowych przez prywatne zakłady ubezpieczeń (D. U. Nr. 60, poz. 490);
- b) z dnia 29 października 1930 o obniżeniu stopy opłaty za nadzór nad zakładami ubezpieczeń do 0,9‰ (dziewięć dziesiątych pro mille) od sumy składek brutto, zebranych przez zakłady w ciągu roku 1929 (D. U. Nr. 78, poz. 611).

W końcu należy wspomnieć, że t. zw. fundusze zastrzeżone t. j. lokaty pewnych, określonych ustawą o kontroli ubezpieczeń (D. U. Nr. 9, poz. 64 z r. 1928) rezerw ubezpieczeniowych wzrosły o przeszło 20 milionów złotych i wynosiły na dzień 31 grudnia 1930 złotych 74.595.773.

Sumę tą utworzyły następujące pozycje:

papiery wartościowe państwowe	zł	19.367.673
„ „ „ inne	„	10.278.270
pożyczki hipoteczne	„	11.461.416
nieruchomości	„	20.941.076
pożyczki pod zastaw własnych polis	„	10.989.291
„ udzielone gminom	„	700,780
wkłady oszczędnościowe	„	239.216
rachunki bieżące	„	618.051
Razem zł		72.595.773

Lokatami powyższemi, które wpisuje się do osobnych rejestrów lokat, mogą rozporządzać zakłady ubezpieczeń jedynie za zezwoleniem Państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń.

C. Podleski (Poznań).